

Karpiński, Rafał

"Św. Antoni Padewski. Życie i nauczanie", O. Cecylian Niezgoda, Warszawa 1984 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/3, 610-611

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

wna intrygujące historyków: jakie było pochodzenie ludności służebnej i jak wyglądała instytucja ludności niewolniczej zorganizowanej w dziesiątki i setki.

Przedstawiając takie zagadnienia jak tryb życia ludów na etapie przejścia od nomadyzmu do życia osiadłego, wczesne rolnictwo i hodowlę, kategorie ludności służebnej, niewolnictwo, migracje zewnętrzne i wewnętrzne itp. Györfy szeroko korzystał z osiągnięć naukowych historiografii obcych (w tym także polskiej). W oparciu głównie o źródła węgierskie (przeprowadza ich szczegółową krytykę i analizę) i własne badania prezentuje obraz uwarstwienia społecznego na Węgrzech w XI wieku. Warto podkreślić, że owa krytyka źródeł ma dla historyków obcych szczególne znaczenie, bowiem źródła węgierskie są jeszcze słabo znane mediewistom europejskim.

Obraz społeczeństwa węgierskiego w okresie wczesnofeudalnym ukazuje różne warstwy i grupy społeczne, bogatych i tak zwanych *iobagiones*, kler i ludzi świeckich, wolnych i niewolnych, dysponujących ziemią i jej pozbawionych. Wiele uwagi poświęca Györfy kwestii wolności i niewoli we wczesnofeudalnym społeczeństwie węgierskim, interesują go zmiany w położeniu różnych warstw społecznych i ich przyczyny. Szeroko przedstawia zagadnienie organizacji posiadłości królewskich. Polskich badaczy (i nie tylko) zainteresują szczególnie jego poglądy na temat organizacji dworskiej i organizacji grodowej, które na Węgrzech funkcjonowały niezależnie od siebie.

Omawiając większość wskazanych tu zagadnień, autor nie tylko ukazuje jak wyglądały one u schyłku pierwszego tysiąclecia, ale też szuka powodów dla których ich rozwój przebiegał tak a nie inaczej. Podstawowy problem jaki nurtuje Györfy'ego to pytanie o wpływ idei z Europy Zachodniej oraz wpływy słowiańskie na kształtowanie się feudalnego społeczeństwa i feudalnej gospodarki na Węgrzech. Stara się także ustalić wkład własnych, węgierskich doświadczeń, także tych przyniesionych jeszcze ze wschodu, w procesy feudalizacyjne.

Pracę wydano niestety bez przypisów, ale do każdego rozdziału dodano obszerną bibliografię. Dołączono do niej krótki słownik wyjaśniający znaczenie podstawowych terminów używanych w mediewistyce (*feudum*, feudalizm, *regnum*, *res publica*, *ducatus*, *iobagio*).

Wydaje się, że prezentowana praca tym bardziej zainteresuje historyków, że w aneksie zawiera prawa i uchwały synodalne z XI wieku, które do tej pory były dostępne tylko w bardzo starym wydaniu z początków stulecia¹. Warto by chyba wymienić: „De institutione morum ad Emericum ducem”, „Sancti Stephani decretorum liber primus”, „Sancti Stephani decretorum liber secundus”, „Sancti Ladislai regis decretorum liber primus”, „Sancti Ladislai regis decretorum liber secundus”, „Sancti Ladislai decretorum liber tertius”, „Colomanni regis decretorum liber primus”, „Capitula Colomanni regis de iudeis”, „Synodus Strigoniensis prior”, „Synodus altera sub Colomanno rege celebrata”, „Fragmenta constitutionum synodaliūm”.

A. K.

O. Cecylian Niezgoda OFMConv., *Św. Antoni Padewski. Życie i nauczanie*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1984, s. 364.

Ta popularna książka powstała w związku z 750-leciem śmierci św. Antoniego (1195—1231). Składa się z dwóch podstawowych części: pierwsza odautorska (około 200 s. tekstu) dotyczy życia świętego, jego działalności i kultu, który przedstawiono

¹L. Závodszyky, *A Szent István, Szent László es Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai. Fuggelék: a törvények szövege*, Budapest 1904.

bardzo pobieżnie oraz doktryny, druga zawiera tłumaczenia na polski tekstów św. Antoniego. Przedstawiono tu teologię świętego w układzie systematycznym w czterech częściach: Bóg, Najświętsza Maria Panna, Człowiek, Życie kontemplacyjne; a więc odpowiednie zagadnienia zilustrowano fragmentami jego pism. Posłużono się tu najnowszym wydaniem krytycznym „Sermones Dominicales et Festivi” (Padwa 1979). System odnośników prosty — umożliwia łatwe dotarcie do cytowanego wydawnictwa. W drugiej części tego dzieła mieszczą się interesujące i ważne dla historyka religijności trzy homilie maryjne drukowane w zasadzie w całości (bez protematów tj. wstępów).

Szkoda, że nie dodano rozdziału o kulcie tak popularnego patrona w Polsce. Wobec braków w literaturze polskiej książka ta może być użyteczna zwłaszcza ze względu na zawarte w niej teksty. Szkoda też, że autor nie zasygnalizował, co z owych pism już było drukowane po polsku, a co czytelnik otrzymuje po raz pierwszy. Szkoda również, że nie odsłonił swego warsztatu i nie wiemy z jakich źródeł i opracowań korzystał. Przydałyby się także w popularnej książce komentarze do publikowanych tekstów.

R. K.

W. Ł. Jegorow, *Istoriczeskaja gieografija Zolotoj Ordy w XIII—XIV w.*, Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1985, s. 245.

Monografia Jegorowa zawiera się w granicach chronologicznych 1243-1395. Dla autora „Złota Orda odgrywała szczególną, skrajnie reakcyjną rolę w rozwoju politycznym, społecznym i kulturalnym” (s. 5). Fakty, które przytacza na dalszych stronach, nie zawsze potwierdzają to jego wewnętrzne przekonanie. Książka składa się z pięciu rozdziałów, w których po kolei omówiono źródła i historiografię, terytorium i granice, ośrodki miejskie wraz z niektórymi aspektami ekonomicznymi, struktury polityczno-administracyjne oraz geografię najazdów mongolskich. We wstępie Jegorow kategorycznie neguje większość osiągnięć przedrewolucyjnej historiografii rosyjskiej, poglądy w tej materii Gumilowa oraz niektóre radzieckie historie republikańskie. Swoje badania oparł przede wszystkim na wynikach prac archeologicznych i numizmatycznych, kronikach perskich i arabskich (z drugiej ręki), latopisach, relacjach podróżników oraz średniowiecznych mapach włoskich i hiszpańskich. Najciekawszy jest obszerny rozdział poświęcony miastom Złotej Ordy. W sumie stwierdzono istnienie około 110 ośrodków miejskich, z których około 30 nie posiada dotychczas lokalizacji archeologicznej. Według Jegorowa materialna kultura miejska Złotej Ordy reprezentowała stosunkowo wysoki poziom. Apogeum rozwoju osiągnęła w XIV wieku. Na niektórych obszarach stopień osiadłości był w ogóle dość znaczny, jakkolwiek samo państwo nie straciło swojego charakteru koczowniczego. Książka posiada indeksy oraz załączone mapki Złotej Ordy w XIII i XIV wieku.

K. S.

Statuti di Cittadella del secolo XIV, a cura di Gherardo Ortalli, Giuseppe Parolin, Marco Pozza, Corpus statutario delle Venezie 1, Società Editoriale Jouvence, Roma 1984, s. 154.

Cittadella została założona w 1220 r. przez komunę padewską jako miasto-forteca mająca bronić Padwy przeciwko Treviso, odpowiednik trewizańskiej fortecy Castelfranco, zbudowanej nieco wcześniej, u schyłku XII w. Usytuowana została na skrzyżowaniu dróg z Padwy do Bassano i z Treviso do Vicenzy, a więc w